

**Самарқанд шаҳри атрофидаги зиёратгоҳларнинг
ҳозирги ҳолатини ўрганиш ва таҳлил қилиш**
*Юсупова Азиза–101 АНТАЁТ гуруҳи магистранти,
Илмий раҳбари–меъм.ф.д. А.С. Уралов (СамДАҚИ).*

Бугунги кунда мамлакатимизда 7000 дан ортиқ ёдгорликлардан иборат, шу жумладан, 2500 та меъморий обидалар, 2700 тадан ортиқ монументал санъат асарлари давлат муҳофазасига олинган. Юртимизда тарихий шаклланган зиёратгоҳлар сони ва уларга ташриф буюраётган зиёратчилар сони эса кундан–кунга ошиб бормоқда. Шунингдек, Самарқанд шаҳри атрофидаги зиёратгоҳлар ҳудудларини замонавий туристик эҳтиёжлар асосида меъморий ташкиллаштириш архитектура фанининг долзарб масалаларидан биридир.

Кейинги йилларда қадимий Самарқандимизнинг қиёфаси қандай очилиб, чиройига чирой қўшилиб бораётганини сўз билан ифода этишнинг ўзи қийин. Нафақат ўзимизнинг одамларимиз, балки дунёнинг турли ўлкаларидан келаётган сайёҳлар ҳам буни эътироф этмоқда. Ана шундай кенг қўламли ишларимиз натижасида қадимдан —Ер юзининг сайқали|| бўлиб келган Самарқанд шаҳри яна қайтадан ана шундай юксак мақомга кўтарилаётгани барчамизга ғурур ва ифтихор бағишлайди. Бу ҳақда гапирганда, Америка Қўшма Штатларидаги нуфузли —Ze Haffington post|| нашри Самарқандни жаҳондаги инсон ўз умри давомида албатта бориб кўриши зарур бўлган 50 та шаҳарнинг рўйхатига киритганини алоҳида мамнуят билан таъкидлаш зарур [1.194].

Биргина вилоятимизда кўплаб маданий мерос объекти мавжуд бўлиб, уларнинг 163 таси архитектура иншоотлари, 683 таси археологик ёдгорликлар, 61 тасини қадимий санъат асарлари, 18 та Самарқанд давлат музей-қўриқхонаси, 38 та —Олтин мерос|| халқаро Хайрия жамғармаси вилоят бошқармаси, 14 та Ўзбекистон мусулмонлар идораси вилоят вакилликига қарашли зиёратгоҳлар мавжуд. Истиқлол йилларида уларни авайлаб-асраш борасида кенг қўламли ишлар амалга оширилмоқда. Бу борада юртимиз ва хорижий давлатлар тажрибалари асосида Самарқанд шаҳри атрофида ва вилоятида тарихий шаклланган зиёратгоҳлар ҳудудларини туристик эҳтиёжлар ва замонавий талабларни ҳисобга олган ҳолда меъморий–ландшафт ташкиллаштиришнинг илмий асосларини ишлаб чиқиш ҳам ётади. Минглаб кўҳна ва бетакрор обидаларимиз асрлар давомида жаҳон аҳлини лол этиб келмоқда. Шу боис мустақиллигимизнинг илк кунлариданоқ уларни ўрганиш, муҳофаза қилиш, келажак авлодга бус-бутун етказишга алоҳида аҳамият қаратилмоқда. Шунингдек, Ўзбекистон Республикасининг —Маданий мерос объектларини муҳофаза қилиш ва 60

улардан фойдаланиш тўғрисида||ги, —Археология мероси объектларини муҳофаза қилиш ва улардан фойдаланиш тўғрисида||ги қонунлари ва бошқа бир қатор меъёрий-ҳуқуқий ҳужжатлар ҳаётга изчил татбиқ этилмоқда.

Шунинг учун ҳам тадқиқот предимети юртимиз ва хорижий давлатлар тажрибалари асосида Самарқанд шаҳри атрофида ва вилоятидаги тарихий шакллланган зиёратгоҳлар ҳудудларини туристик эҳтиёжлар ва замонавий талабларни ҳисобга олган ҳолда меъморий ландшафт ташкиллаштиришни кўзда тутган.

Истиқлол берган энг буюк имкониятлардан бири миллий кадриятларни тиклаш, аجدодлар яратган улкан маданий мерос билан фахрланибгина қолмасдан, уни асраб, муносиб ривожлантириб боришдан ҳам иборат. Бинобарин, бунёдкорлик, меъморчилик ва шаҳарсозлик бобида ҳам машҳур обидаларга мос тушадиган замонавий иншоотлар яратиш масаласи муҳим аҳамият касб этади.

Мустақиллик даврида асрлар давомида қаровсиз ҳолга келиб қолган меъморий мажмуалар қайта тикланмоқда. Таъмирлаш ишлари кенг ва тез суръатларда олиб борилмоқда. Дарҳақиқат, мухтарам юртбошимиз айтганларидек, —Бизнинг монументал санъат соҳасида амалга оширган яна бир улкан ишимиз табарруқ заминимизда туғилиб вояга етган ва мангу ором топган буюк азиз авлиёларимиз хотирасига ёдгорлик мажмуалари барпо этганимизда намоён бўлди. Жумладан, Бухорода Абдулҳолиқ Ғиждивоний ва Боҳовуддин Нақшбанд, Самарқандда Имом Бухорий ва Имом Мотрудий, Марғилонда Бурхониддин Марғиноний, Тошкент шаҳрида Ҳазрати Имом сингари ёдгорлик мажмуаларини яратдик. Халқимиз ҳаётида чуқур из қолдирган, бугунги кунда том маънода муқаддас зиёратгоҳларга айланган бундай мажмуалар маънавий оламимизни юксалтиришга улкан ҳисса бўлиб қўшилди, десак, ҳар томонлама тўғри бўлади|| [2.155].

Ўтмиш меъморлари яратган турким бинолардаги хандасавий, меъморий ва фалсафий уйғунлик эътиборни ўзига жалб этади. Шаҳарлар ҳудудини шакллантириш масалаларини ҳал этишда Ўрта Осиё меъморлари ушбу шаҳарларни катта ва кичик ансамбллар тизими сифатида яратишга катта эътибор беришган. Шунингдек, Самарқанд шаҳри атрофидаги тарихий зиёратгоҳларни ўрганиш жараёнида уларнинг архитектуравий ечими, меъморий уйғунлиги ва бугунги кундаги ҳолатини янада такомиллаш